

Kommentteja Juha Kauppisen väitöskirjasta

Juha Kauppinen: Kansanlähetyksen alueellinen leviäminen, Kirkon tutkimuskeskus, Sarja A Nro 52, 1990, 17–33, 163–173

S. 20,3. Lähetistään pitänee olla Läheteistä.

S. 20,6. Eino Honkanen ei ollut mukana Kansanlähetyksen ideoinnissa ennen sen perustamista mutta kylläkin sen organisoinnissa.

S. 22,4. Kirkkokansan Herätyspäivillä loka-marraskuun vaihteessa 1964 päätettiin järjestää seuraavana kesänä valtakunnallinen nuorisojuhla, mutta sen nimestä ja pitopaikasta ei päätetty.

S. 22,5. Nuorisolähetyksellä (NL) oli henkilösiteitä myös Raamattuopiston työntekijöihin, lähinnä Olavi Peltolaan.

S. 22,6. Neljä paikallista tai maakunnallista Kansanlähetystä syntyi NL:n alaosaston pohjalta (suluissa alaosaston perustamisvuosi): Vaasa (1966), Kymenlaakso (1966), Kainuu (1967) ja Satakunta (1969). Kymenlaaksossa NL syntyi ennen kuin KL:n perustamisesta tiedettiin mitään, joten ainakaan siellä ei pidä paikkaansa, että ”työn organisointi alueelliseksi Nuorisolähetykseksi koettiin helpommaksi kuin SEKL:n piirijärjestön perustaminen”.

S. 23,2. Kauppinen väittää, että nuorisolähetyksläinen juonne oli malttamaton, kun se perusti Uudenmaan Maakuntalähetyksen ajatellun keskusjärjestön ensimmäiseksi piiriksi ennen keskusjärjestön perustamista. Tilanne Uudellamaalla oli seuraava: Vuosina 1964–65 oli syntynyt yhteyttä ja yhteistyötä Helsingin nuorten, Keravan NKY:n ja Nurmijärven uskovien välille. Loppuvuodesta 1965 tuli puheeksi järjestäytynyt evankeliointi Uudellamaalla telttakokousten muodossa. Työ aiottiin aloittaa jo kesällä 1966. Niinpä keväällä 1966 tilattiin 160 hengen telttä ja hankittiin tarpeellisia varusteita. Ajatuksena oli, että telttä voisi kiertää KL:n nimissä. Kun tämä ei ollut mahdollista KL:n perustamishankkeen kariuduttua, perustettiin Uudenmaan Ev.lut. Maakuntalähetyksen ry (UML) 24.4.1966. UML perustettiin siis, jotta käynnistetty prosessi voisi jatkua häiriöttä. Tässä on vaikea nähdä malttamattomuutta. Eikä yhdistystä perustettu ”ajatellun keskusjärjestön ensimmäiseksi maakunnalliseksi piiriksi” – KL:n perustamisesta ei tuolloin ollut mitään tietoa.

S. 23,3. KL:n muotoutumisen kannalta myös Säämingin seudulla esiintynyt herätys oli merkittävä.

S. 23,5. Tarkoitetaankohan tässä Aimo Sorrin väsymisellä hänen vakavaa sairastumistaan kesällä 1968?

S. 23,7. SLS:n ja LIM:n välinen yhteistyösopimus solmittiin alkuvuodesta 1974. LIM:n kääntymisen SLS:n puoleen johtui KL:n kriisistä.

S. 24,4. Säämingin maallikkokurssit kestivät (1963–67) 3–9 päivää.

S. 24,5. Kuljussa pidettiin yhteyspäiviä vuodesta 1963 alkaen.

S. 25,1. Säämingin, Kuljun ja Hiekkaniemen vuosittaisten tapaamisten ohjelmassa oli usein (ei aina) ”kentäkuulumisten” vaihto. Nuorten Herätyspäivillä 1965–68 oli vastaavasti Toveripiiri.

S. 25,3. Kirkkokansan Herätyspäivät 31.10.–1.11.1964 järjestettiin Helsingissä eikä Imatralla.

S. 26,2. Mitkä ”hengelliset kokoukset ja niissä saadut kokemukset” tässä mahtavat olla kyseessä?

S. 27,5. Säämingissä kaavailtiin KL:n perustamispäiväksi 11.2. tai 4.2.1966.

S. 28,3. Mahtoiko neuvotteluja SLS:n kanssa olla muulloin kuin 2.2.1966? – Jokaisella lähetykskandidaatilla oli oma lähetyksenkaansa.

S. 30,2. YoL ei missään vaiheessa tullut SEKL:n ulkojäseneksi.

S. 167,2. Hallituksen kokouksessa ei hyväksytty varsinaista PTS-suunnitelmaa vaan tehtiin eräitä keskeisen tärkeitä ajankohtaisia päätöksiä.

S. 168,3. Neuvottelu oli 11.4.1970 eikä kevättalvella 1969.

S. 169,4. YoL:n juonne oli v.1966 pitänyt kynnyskysymyksenä Per Wallendorffin tuloa mukaan Kansanlähetykseen määrittelemättä tarkemmin hänen asemaansa siinä. – Per-Olof Malk oli eronnut SEKL:stä jo 31.3.1973. Hänen irtisanoutumistaan ei käsitelty enää valtuuskunnan kokouksessa 12.5.1973.

S. 170,3. SanSaan ”siirtyi kaksi SEKL:n Itävallassa ollutta työntekijää”. Itse asiassa SanSaan siirtyivät kaikki Slaavilaisosaston työntekijät paitsi Olli Pessala sekä lähetysoppilaat Pentti ja Pirkko Heinilä.

Säilytys: Kansallisarkisto.

Hannu Väliaho

6.1.2016

Kommentteja Ari Aurasen väitöskirjasta

Ari Auranen: *Herätyksen aalloissa ja karikoissa. Uuras Saarnivaaran rooli Kansanlähetyksen perustamisessa, toiminnassa ja hajaannuksessa 1965–1976. Uusi Tie 2015.*

S. 34,2. Tiililän ero ”kohahdutti Kirkkokansan herätyspäiville tuhatmäärin kokoontunutta uuspietististä joukkoa”. Tästä saa sen kuvan, että ihmiset saivat kuulla uutisen näistä eroista Kirkkokansan Herätyspäivillä ollessaan. Näinhän asia ei ollut. (Siihen aikaan Herätyspäivät kirjoitettiin isolla alkukirjaimella.)

S. 64,3. Yhdistyksen nimi oli Kirkkokansan Herätyspäivät, ei Suomen Kirkkokansan Herätyspäivät. – Kirkkokansan Herätyspäiviä pidettiin vielä Saarnivaaran palattua Suomeen, joten hän olisi periaatteessa voinut osallistua niihin myöhemminkin.

S. 69,2. Johtoryhmän ensimmäinen kokous oli 21.8.1965, ryhmä ei siis kokoontunut vain ”myöhemmin syksyllä”.

S. 69,4. Kotimaantöön ja lähetystöön välinen kädenvääntö ei vielä Säämingin neuvottelussa tullut esille. Monille mukana oleville lähetystöön liittäminen sisälähetyspainotteisesti syntyneeseen kansanlähetyksnäkyyn tuli uutena asiana.

Helsingin Raamattukoulun (HRK) työntekijä Martti Kaipainen oli epäroivällä mielellä lähetystöön kytkeästä KL:een. Hän suostui kuitenkin jäseneksi Kansanlähetyksestä (KL) valmistelevaan toimikuntaan. (Hän erosi toimikunnasta jo sen ensimmäisessä kokouksessa 14.1.1966. Syynä oli ilmeisesti se, ettei HRK:n johto sallinut hänen olla toimikunnassa.)

Nuorisolähetys (NL) oli syntynyt sisälähetysnäyn äärellä. Se oli lähtenyt mukaan perustamaan herätyskristittyjä yhdistävää katto-organisaatiota. Säämingissä NL:n näky laajeni kattamaan myös ulkolähetysten. – On muistettava, että NL oli perustettu vain runsas puoli vuotta ennen Säämingin neuvottelua, joten ei siltä vielä voitu kovin paljon odottaa.

Johtajaongelma ei tullut esille neuvottelun virallisessa ohjelmassa, mutta sitä käsiteltiin yksityiskeskusteluissa.

S. 70,3. Tiililä oli sen verran kaukana radikaalimmasta herätyssiivistä, että ei tullut ajatukseenkaan kutsua häntä edes neuvotteluihin, saati johtopaikoille. Tiililä ei ollut mikään rintaman rakentaja, hän oli enemmänkin ”yksinäinen susi”. *Uuden Tien* perustamiseen hän oli suhtautunut kielteisesti.

S. 71,4. Huhtikuussa pidetty kokous kutsuttiin koolle perustamaan KL:tä, ei suunnittelemaan sitä. – Ylioppilaslähetyksen siipi ilmaisi kirjeessään, että he eivät tule mukaan KL:n perustamiseen periaatteellisista syistä. Kysymys ei ollut pelkästä haluttomuudesta.

S. 74,3. Viidennen liikkeen organisoimista ei KL:n epäonnistuneen perustamiskokouksen jälkeen enää yritettykään vuoden 1966 puolella.

S. 84,2. (Taulukko) Lapsilähetys perustettiin v. 1965.

S. 84,3. Lahden neuvottelu ei ollut vain esimerkki keskusteluista vaan ainoa laajempi kokous v. 1966 kevään epäonnistuneen perustamisyrityksen jälkeen. Lisäksi tiedossani on vain kaksi pieni-muotoista palaveria (niissä valmisteltiin Lahden neuvottelua).

S. 87,3. Kosti Kankaisen kokoama työryhmä aloitti toimintansa jo vuoden 1966 puolella. Se koontui ainakin kaksi kertaa joulukuussa 1966 ja ainakin kaksi kertaa keväällä 1967.

S. 90,3. Mihin lähteisiin kappaleen neljä ensimmäistä riviä perustuvat?

S. 91,3. Eino Honkanen ei ollut mukana KL:n ideoinnissa, hän tuli mukaan ehkä vain viikkoa ennen KL:n perustamista.

S. 92,2. Isto Pihkala ei toiminut Helsingissä vaan Tampereella. – Matti Väisänen toimi aikaisemmin Heinolassa. Olavi Ronkaisen toiminta Säämingissä oli KL:n perustamista ajatellen merkittävämpää kuin hänen toimintansa Heinolassa.

S. 94,2. Aurasen selostus KL:n oppiperustan laatimisesta ei pidä paikkaansa. Oppiperustahan lainattiin suoraan Ylioppilaslähetykseltä (se otettiin mukaan sääntöihin jo perustavassa kokouksessa). (Tämä kohta herättää kysymyksen, onko Saarnivaaran osuutta ylikorostettu muuallakin väitöskirjassa. Ts., katsooko Auranen tapahtumien kulkua ”Saarnivaara-silmälasien” läpi?)

S. 95,3. Säännöissä viitattiin oppiperustaan, jossa Tunnustuskirjat mainitaan.

S. 112,3. Ketkä olivat ne raamattuopistotaustaiset työntekijät, jotka vetivät mukaansa KL:n toimintaan Eino J. Honkasen, Martti Häkkisen ja Olavi Peltolan? (Olavi Peltola oli mukana KL:n suunnittelussa alusta asti. Martti Häkkinen oli mukana ainakin jo pikku palaverissa marraskuussa 1966 suunnittelemassa Lahden neuvottelua 27.–28.12. 1966. Ja Eino J. Honkanen tuli mukaan ehkä noin viikkoa ennen KL:n perustamista valmisteluvaliokunnan kutsumana.)

S. 113, 2. Vuosien 1967–68 osalta Aurasen luettelosta puuttuvat ainakin seuraavat maallikkokurssit: Virrat 16.–17.9.1967, Kokkola 20.–22.10.1967, Jyväskylä 26.–29.10.1967 ja 23.–26.5.1968, Mikeli 26.–30.7.1968. Lisäksi Turussa oli maallikkokurssit 13.–15.4. ja 22.–24.11.1968, kun Auranen mainitsee vain yhden Turussa pidetyn kurssin vuosilta 1967–69. Kursseja järjestettiin siis v. 1967–69 enemmän kuin väitöskirjassa mainitut 16. (Tärkeitä olivat nekin n. 10 kurssia, jotka Matti Väisänen järjesti ollessaan Uuden Tien palveluksessa 1.1.–30.6.1967.)

S. 134,5–136,2. Aurasen selostuksen perusteella lukijan on vaikea päästä ”jyvälle”, mistä ”tapaus Hiltusessa” oikein oli kysymys. Itse asiassa Hiltunen ei kutoslaisille pitämässään kotikokouksissa vain esittänyt erimielisyyttä aiheuttavia teologisia linjanvetoja vaan myös sovelsi heihin henkikas-teoppiaan sillä seurauksella, että Kutonen hajosi (40 nuoren joukosta jäi jäljelle 10). SEKL:n hallitus piti Hiltusen menettelyä vääränä ja antoi hänelle porttikiellon KL:een. Saarnivaara taas ei nähnyt Hiltusen menettelyssä mitään moitittavaa. Kuitenkin Hiltunen itse pyysi edellä mainitun tyyppistä toimintaansa julkisesti anteeksi Uudessa Tiessä 2.11.1983.

Siirryttyään luterilaiseen kirkkoon Hiltunen puki entisen helluntailaisen henkikasteoppinsa luterilaiseen asuun mutta säilytti tämän opin soveltamisen käytäntöön entisellään. Kun Saarnivaara hyväksyi Hiltusen näkemyksen Pyhällä Hengellä täyttymisestä, hän itse asiassa antoi hyväksymisensä helluntailaiselle henkikasteopille. Kun ”Saarnivaara seurasi ... Urho Muroman vastaavia näkemyksiä” (s. 136,2), tämä seuraaminen oli valikoivaa. Saarnivaara otti Muroman opetuksesta sen, minkä hän katsoi tukevan omaa opetustaan Pyhän Hengen täyteydestä (*Aalto on jo liikkeellä*, s. 115–122). Mutta hän ei seurannut Muroman suhtautumista helluntailaiseen henkikasteoppiin. Muromahan piti sitä hurmahenkisenä harhaoppina, ks. hänen kirjoituksensa Henkikaste (*Herää Valvomaan* 5–6/1957, s. 148–). Muromalle helluntailainen henkikaste ja Pyhällä Hengellä täytyminen olivat aivan eri asioita. Saarnivaara taas saattoi pitää niitä synonyymeinä (s. 135,3).

Mielestäni ”tapaus Hiltunen” osoittaa, että Saarnivaara suhtautui helluntailais-karismaattiseen oppiin ja käytäntöön varsin sinisilmäisesti.

S. 166,1. En muista koskaan kuulleen, että Pakistan olisi ollut KL:n lähetyskenttänä.

S. 167,1. Latvala (s. 248–254) selittää laajasti SEKL:n talouskriisin vaikutuksia Slaavilaisosastoon. Auranen ottaa ongelmia aiheuttaneista asioista esille vain verotusjärjestelmän. Mutta vielä suurempia ongelmia aiheutui tulonsiirroista Slaavilaisosastolta SEKL:n muihin tarpeisiin. Lisäisin Latvalan esitykseen vain sen, että SEKL:n kirjanpito laahasi jäljessä eikä hallitus saanut kirjallisia talousraportteja. Tämän tähden hallitus ja johtavat sihteerit eivät pitkään aikaan olleet tietoisia ongelmien laajuudesta.

S. 167,2. Slaavilaisosasto aloitti vuoden 1968 alusta, se ei ollut mukana liikkeen perustamisesta asti.

S. 168,2. Sihteerien kantaa kysyttiin, koska oli sovittu, ettei hallitus tee päätöksiä ilman että sihteerit voivat ottaa kantaa päätettäviin asioihin. Sihteerien yksimielisen hyväksymisen edellyttäminen oli poikkeuksellista. – Per-Olof Malkin lisäksi myös Isto Pihkalan ja Juha Väliahon vastaukset viivästyivät.

S. 169,4. ”Keskustelujen lopputuloksena oli päädytty esittämään hallitukselle...” Kyseessä olivat kuitenkin kenttäveljien ponnet eivätkä kokouksen päättämät esitykset.

S. 170,3. Monien mielestä Saarnivaaralla ei ollut johtajan armolahjaa. Hän oli voimakas persoona, individualisti, kompromisseja kaihtava oman tiensä kulkija.

S. 188,1. Saarnivaara ei toimittanut Kustannus Oy Uudelle Tielle häneltä pyydettyä lyhennettyä versiota käsikirjoituksesta, joten käsikirjoituksen käsittely Uuden Tien johtokunnassa keskeytyi.

S. 223,5. Olisi ollut hyvä mainita KL:n epävirallinen ohjelma ennen ensimmäistä virallista ohjelmaa.

S. 229,2. Tässä olisi ollut syytä ottaa esille valtuuskunnan kokous 17.11.1973, joka oli kriisin ratkaisun kannalta erittäin tärkeä. Saarnivaaran kirje 12.11.1973 oli lähetetty nimenomaan tätä kokousta varten (Juha Väliaho oli kirjeessään 9.11.1973 pyytänyt Saarnivaaran kannanottoa KL:n kriisistä juuri tähän kokoukseen). Saarnivaara lähetti kirjeestään kopion Juha Väliaholle ja pyysi tätä kirjoittamaan hänelle kohta valtuuskunnan kokouksen jälkeen siitä, miten asiat ovat menneet.

S. 230, 4. Sansaan siirtyivät kaikki Slaavilaisosaston työntekijät Olli Pessalaa lukuun ottamatta. – Slaavilaisosaston toiminta lopetettiin periaatteellisista syistä eikä sen tähden, että työntekijöitä erosi.

S. 232,3. Kauppisen esille ottamista Kansanlähetyksen kriisin syistä on tässä jäänyt mainitsematta tärkein (s. 164):

Sisäiseen kriisiin ja liikkeen jakautumiseen johtaneen kehityksen perustekijänä oli kysymys evankelioimis- ja lähetystyön suhteesta.

S. 233,1. On myös hyvä ottaa huomioon, mitä Kauppinen sanoo (s. 168):

Selvää on, että teologiassa kulkeneet rajat eivät täysin seuranneet samoja linjoja kuin muut liikettä jakaneet tekijät.

S. 251,4. Saarnivaara etsi jonkinlaisen heilurin avulla vesisuonten paikkoja ja kehotti tarvittaessa siirtämään sängyn toiseen paikkaan.

S. 253,2. Se, että Saarnivaara käytti Hallesbytä ja Wisløffiä kirjansa *Aalto on jo liikkeellä* ”teologisia auktoriteetteina”, ei ole ongelmatonta. Arvioidessani tätä kirjaa artikkelissani *Kansanlähetys ja karismaattinen liike 1971–84* (Ajankohtainen teologia 2/2011) totean (s.17):

Kirjansa alkusanoissa Saarnivaara valjastaa Ole Hallesbyn ja Carl Fr. Wisløffin karismaattisen liikkeen vankkurien eteen sillä perusteella, että he suhtautuivat myönteisesti armolahjoihin. Kuitenkin molemmat, sekä Hallesby että Wisløff, suhtautuivat kielteisesti helluntailaisperäiseen karismaattisuuteen, jota karismaattinen liikekin edustaa.

Mainitsen myös (viite s. 37) Juhani Lindgrenin toteamuksen, että ”karismaattisuus ja karismaattinen liike ovat kaksi eri asiaa”.

Lisäys: Saarnivaaran opetuksessa oli tiettyjä lainomaisia piirteitä. Niinpä hän piti VT:n kymmenyskäytäntöä uuden liiton uskovia sitovana lakina ja opetti, että veriruokien syöminen on syntiä. Tämä puoli Saarnivaarasta ei tule esille väitöskirjassa.

Säilytys kansallisarkisto.

Hannu Väliaho

28.3.2019

Huomioita Pauli Heinolan pro gradu -tutkielmasta

Pauli Heinola: Evankelisluterilaisen Lähetysyhdistys Kylväjän synty ja taival kirkon viralliseksi lähetysjärjestöksi. Teologinen tiedekunta, Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu, huh-tikuu 1999.

Kommentoin seuraavassa joitain Heinolan gradussa olevia Kansanlähetystä (KL) koskevia asioita. Lisäksi otan esille joitain mielenkiintoisia näkökohtia ja omia pohdintoja.

S. 4,4. ”Perinteisiä kirkollisia nuorisotyön muotoja kohtaan esitettiin kritiikkiä, ja sille sektorille perustettiin 1965 Suomen Evankelisluterilainen Nuorisolähetys.” Kommentti: Nuorisolähetys syntyi alkaneen nuorisoherätyksen pohjalta. Sen lähtökohtana ei ollut kritiikki.

S. 5,1. ”Alkuvaiheessa oli monilla ideana, että Kansanlähetys olisi vain toimintatapa, ’näky’, jota yhteistyössä toteutettaisiin omissa järjestöissä pysyen, mutta myöhemmässä vaiheessa todettiin tämä mahdottomaksi.” Kommentti: Mitä tämä oli käytännössä?

S. 5,1. ”[Suomen Lähetysseuran kanssa käytyjen] Neuvottelujen tuloksena vahvistui käsitys oman raamatullisen ... lähetysjärjestön tarpeellisuudesta.” – KL:n perustamisen esteenä keväällä 1966 oli Heinolan mukaan ”mm. lähetystyön ja evankelioimisen yhteenliittäminen ja niiden välinen painotus sekä kysymys liikkeen johtajasta”. Kommentti: Kysymys liikkeen johtajasta ei ollut kovin vahvasti esillä neuvotteluissa. – Mukana oli myös valtapolitiikkaa. Kirjeissään Olavi Ronkaiselle ja Matti Väisäselle 17.2. ja 27.3.1966 Olavi Peltola esitti näkemyksensä, että jos KL olisi perustettu tuolloin, siitä olisi tullut ahdas Hannu Väliahon firma, ja siihen hän ei olisi tullut mukaan.

S. 5,2. ”[SEKL:n] perusti melko heterogeeninen joukko 29.5.1967”. Kommentti: Kyllä perustajat kokouksessa olivat yksimielisiä.

S. 7,2. Heinola sanoo, että 1970-luvun alkaessa Matti Väisänen toimi vt. pääsihteerinä ja samalla kotimaansihteerinä. Kommentti: Väisänen oli kotimaansihteeriksi ja ota pääsihteeriksi 31.8.1970 asti, vt. pääsihteeriksi 1.9.1970 – 31.12.1971 ja sitten pääsihteeriksi.

S. 7,3. ”Renkaat muodostuivat pääsääntöisesti kyseisen lähetin henkilökohtaisista ystävistä, tutuista ja sukulaisista.” Juha Kauppinen sanoo väitöskirjassaan (Kansanlähetyksen alueellinen leviäminen, s. 165) lievemmin: ”Kannatusrenkaita perustettaessa pyrittiin käyttämään mahdollisuuksien mukaan hyväksi olemassa olleita tuttavuussuhteita.” Renkaisuun tuli jäseniä myös KL-piireistä.

S. 8,2. ”Vuoden 1969 lopulla hyväksyttiin sääntömuutos, jonka seurauksena henkilöjäsenyys poistui ja jäljelle jäi vain yhteisöjäsenyys. Tämä merkitsi järjestön päätäntävällän siirtymistä ensisijaisesti kotimaantyöstä vastaavien piirien käsiin” ja s. 92,2: ”Lähetysmiesten asemat heikkenivät myös jonkin verran henkilöjäsenyyden poistuttua.” Kommentti: Suomen Ev.lut. Kansanlähetyksessä (SEKL) oli aluksi vain henkilöjäseniä. Kun maakunnallisia piirejä syntyi, niistä tuli SEKL:n jäseniä. Jo retreatussa helmikuussa 1968 oli esillä ajatus SEKL:n muodostamisesta liittomuotoiseksi. Sääntöihin tämä vietiin vuoden 1969 loppupuolella. – Sitä, missä määrin henkilöjäsenyyden poistuminen heikensi lähetysmiesten asemia, ei ole tutkittu. (Henkilöjäseniä oli vähän yli 30.) – Piirit eivät suinkaan harjoittaneet vain kotimaantyötä. Ne vastasivat kansanlähetyksen toteuttamisesta alueellaan, ja siihen kuului kotimaantyön lisäksi lähetystyö.

S. 10,3. Tässä on tärkeä tieto: ”Aineisto on ... painottunut lähinnä Kylväjän suuntaan”, koska SEKL:n kriisiarkisto ei ollut käytettävissä ja Matti Väisänen ei halunnut antaa kriisiä koskevaa haastattelua. Tutkimuksen objektiivisuus kärsi tietenkin tästä huomattavasti. – Heinola olisi toki voinut haastatella muita Ylioppilaslähetysten (YoL) vastapuolen edustajia.

S. 11,1. Heinola sanoo Martti Haatajan korostaneen vapaakirkollista pyhitysoppia. Kyseessä oli kai lähinnä helluntailaistyyppinen pyhitysoppi.

S. 11, n. 3 ja 4. Mikä on Peltola 1990?

S. 13,3. ”Haataja ... irtautui ... Kansanlähetyksestä alkuvuodesta 1972.” Kommentti: Itse asiassa Haataja erotettiin SEKL:stä.

S. 14,4. Osmo Moilanen oli SEKL:n hallituksen varajäsen, ei jäsen, kuten Heinola sanoo.

S. 15,3. ”Näyttää siltä, että ... Kansanlähetyksen piiriin sopi paremmin suuret näyt, näkemys ihmisen jatkuvasta pyhittymisestä ja taipumus ylilihengellisyyteen kuin korostus ihmisen perinpohjaisesta turmeltuneisuudesta ja uskonvanhurskaudesta.” Tässä Heinola mielestäni yleistää liikaa.

S. 15,5. Peltola ”joutui kesällä 1972 siirtymään Kansanlähetyksen palkkaamana Ylioppilaslähetysten työhön.” Kommentti: Itse asiassa Peltola siirtyi oma-aloitteisesti YoL:n työhön.

S. 17,2. Wallendorffin tarjoutuminen pääsihteeriksi oli 10.9.1971 esillä PTS-toimikunnan kokouksessa, ei työvaliokunnassa, kuten Heinola sanoo.

S. 19,4. ”Kirjeessään hallitukselle [13.11.1971] ... Wallendorff ei kuitenkaan sulkenut pois mahdollisuutta tulla valituksi pääsihteeriksi.” Kuitenkin muistiossaan 17.12.1971 Juhani Lindgren toteaa: ”Ennen marraskuun ratkaisevaa kokousta, joka pidettiin 13.11, PW oli tullut siihen tulokseen, että hän piti asiaa loppuunkäsittelynä.”

S. 19,5–20,2. Hallituksen kokouksessa 13.11.1971 oli esillä Eero Pakarisen esitys, johon liittyi Matti Väisänen valinta pääsihteeriksi ja Per Wallendorffin kutsuminen Lähetyskeskuksen johtajaksi. Neljä muuta varsinaista jäsentä oli sitoutunut kannattamaan esitystä. Esityksen läpimeno oli varmistettu etukäteen: kahdeksasta varsinaisesta jäsenestä viisi kannatti sitä. – Asiaa käsiteltäessä kahden poissa olleen varsinaisen jäsenen (Martti Häkkinen, Per Wallendorff) sijalle tulivat varajäsenet Pekka Koivisto ja Raimo Mäkelä, joista Koivisto kannatti esitystä. Näin ollen voimasuhteet esityksen puolesta olivat 6-2. Jos varajäseniä olisi ollut enemmän paikalla, heistä olisi valittu arvalla ne kaksi,

jotka astuvat kahden poissa olevan varsinaisen jäsenen sijaan. Tällöin voimasuhteet olisivat olleet joko 6-2 tai 5-3. – Heinolan toteamus: ”Myöhästyneet ja poissaolleet olivat Wallendorffin kannattajia” pätee varajäseniin Osmo Moilaseen (myöhästyi) Eero Hirvoseen (poissa) nähden, mutta Häkkinen kannasta on vaikea sanoa mitään ja Wallendorff olisi ollut jäävi, koska hänkin oli ehdolla pääsihteeriksi.

S. 20,2. ”Erikoista Wallendorffin kutsumisessa lähetyskeskuksen johtajaksi oli, ettei hallitus sellaista virkaa varten varannut määrärahaa budjettiin.” Kommentti: Wallendorffia oli aikaisemmin kutsuttu Ryttylään Lähetyskoulun dekaaniksi ilman että tätä varten olisi varattu määrärahaa budjettiin. Nytkin, kun Wallendorffia esitettiin pääsihteeriksi, kyseessä olisi ollut uuden työntekijän palkkaaminen ilman budjetissa olevaa määrärahaa.

S. 20,3–21,1. SEKL:n hallituksen kokouksissa ei tehty päätöksiä varaamatta sihteeille tilaisuutta esittää oma kantansa asiaan. Tähän riitti se, että sihteeillä oli puheoikeus hallituksen kokouksissa. Hallituksen kokouksessa 23.10.1971 ei sihteeitä ollut, joten heidän kuulemisensa hoidettiin jälkikäteen. Poikkeuksellisesti päätös olisi tullut voimaan vain, jos kaikki sihteeristön jäsenet olisivat kannattaneet sitä. Hallituksen menettelyssä oli se puute, että siinä ei määritelty menettelyä (suunnitelma B:tä) sitä tapausta varten, että kaikki sihteerit eivät kannattaisi hallituksen päätöstä.

S. 23–24. Näillä sivuilla Heinola referoi Olavi Peltolan merkittävää kirjettä Juhani Lindgrenille 7.5.1972. Kirjeessä Peltola kertoo KL:n retreatista 6.–7.5.1972, välittömästi sen jälkeen pidetystä vuosikokouksesta sekä retreatin aikana käydystä tiukkasävyisestä keskustelusta, johon osallistuivat Matti Väisänen, Eino Honkanen ja Olavi Peltola.

S. 24,3. ”Selkein rintamajako näytti muodostuneen akselille ylioppilaslähetysläiset contra muut.”

S. 28,2. Juhani Lindgren jätti erokirjeensä 19.12.1972, ei vuoden 1973 alussa, kuten Heinola sanoo.

S. 41,4. ”Ennen [Sanansaattajien] perustamista [kesäkuussa 1973] Malkin teologinen murros vei hänet lähelle Olavi Peltolan näkemyksiä.” Ks. myös s. 70,2: Malkin kokema teologinen kriisi vuoden 1973 tienoilla ”toi hänet teologisesti Peltolan ja Lindgrenin kanssa samoille linjoille”.

S. 48,2. Heinola mainitsee, että SEKL:n hallitus nimesi 20.10.1973 toimikunnan sovintoneuvotteluja varten. Kuitenkin tämän toimikunnan esitystä korjaili toinen, hallituksen 27.10.1973 nimeämä toimikunta. Ja hallitus nimesi 12.11.1973 vielä kolmannen toimikunnan laatimaan sovintoesitystä.

S. 49,2. Heinola referoi Ahti Peltosen kirjettä Martti Mylläriselle 5.11.1973: ”[Peltonen] koki myös, ettei Kansanlähetysten virallinen sisä- ja ulkolähetysten yhteenkuuluvuutta korostava linja ollut yhteensovitettavissa Lindgrenin ja lähettien enemmistön edustaman ulkolähetysten itsenäistämisyhtymien kanssa.”

S. 50,2. Heinola kommentoi Juhani Lindgrenin ja Osmo Moilasen muistiota hallitukselle 10.11.1973: ”Mielestäni Lindgrenin ja Moilasen ehdotukset olisivat merkinneet radikaaleja muutoksia Kansanlähetyksessä ja huomattavaa vallansiirtoa ulkolähetykselle. Samalla se olisi merkinnyt kotimaan ja ulkolähetystyön entistä voimakkaampaa erkanemista toisistaan.”

S. 51,4. Olavi Peltolan ero KL:stä astui voimaan 16.2.1974, ei vuoden alusta, kuten Heinola sanoo (ks. SEKL:n hallitus 19.1.1974, 11§).

S. 54, 2. Uolevi Muroma oli kotimaansihteeriksi, ei vt. kotimaansihteeriksi, kuten Heinola sanoo.

S. 56,3. Heinola toteaa: ”Työnäkyeroja korostettaessa ongelmaksi muodostuu se, että ... Olavi Peltolalla oli ainakin vielä 60-luvun lopulla näky ei vain lähetysseurasta, vaan lähetysherätysliikkeestä... Myöskään Juhani Lindgren ei vielä vuoden 1971 alussa kokenut suurta ongelmaa kotimaantöön ja ulkokenttätöön välillä.” (Olavi Peltolan osalta samaan tapaan jo sivulla 9,1.) Kommentti:

- Juhani Lindgren sanoi KL-toimikunnan kokouksessa 24.–25.2.1966: ”Uuden lähetysseuran ajatus on ollut jo monta vuotta selvä... Uusi perustettaisiin olemukseltaan eikä vain ominaisuuksiltaan lähetysseuraksi.”
- Kun KL:tä yritettiin perustaa keväällä 1966, Olavi Peltola, Juhani Lindgren ja kaksi muuta Ylioppilaslähetyksen edustajaa sanoivat kirjeessään 26.3.1966, jossa he ilmoittivat jäävänsä pois KL:n perustamisesta: ”[Kansanlähetyksen] pitäisi olla nimenomaan lähetysseura.”
- Muistiossaan Uuden lähetysjärjestön suunnittelua 1960-luvulla Olavi Peltola totesi: ”Keväällä 1967 ... olin innolla mukana luomassa Kansanlähetystä, joka minulle oli nimenomaan uusi lähetysjärjestö... [uusi lähetyskanava] Ylioppilaslähetyksessä puhjenneelle lähetysherätykselle.”
- Kirjeessään läheteille 24.7.1972 Juhani Lindgren sanoi: ”KL on alunpitäin ajateltu ulkolähetysjärjestöksi.”
- Muistiossaan 18.1.1973 Juhani Lindgren totesi: ”Olen tullut mukaan Kansanlähetykseen siinä mielessä, että Kansanlähetyksessä olisi lähetysseura.”

Päälinja on selvä: Peltolan ja Lindgrenin mukaan KL perustettiin lähetysjärjestöksi. Yksittäiset lausumat toiseen suuntaan eivät tätä linjaa muuta. (Vielä nytkin Opkon eli Opiskelija- ja koululaislähetysten piirissä on yleinen käsitys, että KL perustettiin lähetysseuraksi, ks. Olavi Peltolan muistelmät, s. 62, 65, ja Raimo Mäkelän muistelmät, s. 84.) Ks. myös kommenttini sivulle 92,2. – Olavi Peltolan nuoruuden näkynä vuodelta 1954 oli, että hänen tehtävänsä on perustaa herätysliike, jossa on 100.000 jäsentä ja joka lähettää 100 lähettiä, ks. päiväkirja I, 6.6.1967. Tällaista liikettä hän haikaili yli 60 vuotta, mutta sitä ei koskaan tullut. Hän toteaa päiväkirjassaan P1C, 18.11.1971: ”Eräs ahdistuksen aihe on ollut sisäinen pakko yhdistää oma nuoruuden näky uudesta P. Hengen herätyksestä SKL:een. En ole millään saanut niitä sidotuksi yhteen.”

S. 58,2. Per-Olof Malkin mukaan (haastattelu 25.4.1998) 1970-luvulle tultaessa ”oli luterilaisuutta korostava ryhmä ja toisaalta ryhmä, jolla oli suurempi avoimuus yhteistyöhön vapaiden suuntien kanssa. Tällä ryhmällä kirkkokritiikki oli hyvin voimakasta ja se lähestyi ajatusta kirkosta eroamisesta. Tähän liittyi omien toimitilojen hankkiminen, korvaavan opetuksen antaminen seurakuntalaisille ja keskustelua käytiin oman ehtoollisen jaosta. Tällä ryhmällä oli sisälähetystä korostava näkemys.”

S. 66,2. ”Huhtikuun lopulla [1974] Lindgren ja Wallendorff kävivät selvittämässä [Kylväjän syntä] kirkon lähetysseuraksi Aleksin Vallisaarelle... Vallisaari arveli suhtautumisen karismaattiseen liikkeeseen olleen myös merkittävä tekijä [Kansanlähetyksen] jakautumisessa. Vierailijat eivät pitäneet sitä keskeisenä jakavana syynä vaan pikemminkin seurakuntanäkemyksestä, uskonvanhurskautta ja raamattunäkemyksestä. Kylväjän perustaneet eivät hyväksyneet ’omaa seurakuntaa’ rakentavaa suuntausta, he korostivat voimakkaasti uskonvanhurskautta. Raamattunäkemyksestä ja sen tulkinnoista he eivät tahtoneet tehdä suurta kristittyjä erottavaa tekijää.”

S. 67,2. ”[Kylväjän] Ensimmäinen vuosi oli ehkä hieman yllättäen ylijäämäinen... Loppuvuodesta 1974 Kylväjän kahdestakymmenestä lähetistä seitsemällätoista oli toimiva lähetysrengas.”

S. 72,2. ”Kansanlähetyksessä vuoden 1974 alussa olleista 43 lähetistä erosi vuosina 1974 ja 1975 yhteensä 29 lähettiä, jotka siirtyivät Kylväjään... Juuri ylioppilaslähetystaustainen väki irtaantui Kansanlähetyksestä kriisin seurauksena ja perusti Kylväjän.”

S. 78,1. ”Roseniolaisuuden vaikutuksen Kylväjän ja Sanansaattajien teologiassa pani merkille myös Evankeliumiyhdistyksen pastori Reijo Arkkila. Hänen mukaansa varsinkin Roseniuksen kirjat olivat välittäneet luterilaista evankelistaa linjaa joitakin vuosia aiemmin vaikuttaneen lakipietismin tilalle.”

S. 86,3. Kirkolliskokouksessa marraskuussa 1979 käsiteltiin Kylväjän anomusta päästä kirkon viralliseksi lähetysjärjestöksi. Siellä kiinnitettiin huomiota mm. Kylväjän oppiperustaan ja yhteyteen NLM:n [Norsk Luthersk Misjonssamband] kanssa. ”Oppiperustaan liittyen [Osmo] Moilanen sanoi Kylväjän olevan Kansanlähetyksestä luterilaisempi. Kylväjän norjalaisyhteyksistä Moilanen välitti

Lindgrenin viestinä sen, että ne oli saatu Kansanlähetyksen perintönä, eikä niitä oltu tietoisesti haettu tai etsitty”.

S. 92,2. ”Evankelioimisen ja ulkolähetyksen välinen jännite jäi itämään jo järjestöä perustettaessa, jolloin osa joukosta oli perustamassa sisälähetyspainotteista järjestöä ja osa lähetystyöhön painottuvaa. Jälkimmäinen näkemys oli lähinnä Ylioppilaslähetyksestä Kansanlähetykseen tulleilla, edellisen taas lähinnä muilla ryhmillä.” Kommentti: Kyseessä ei niinkään ollut kahden työmuodon (sisä- ja ulkolähetys) välinen jännite vaan kädenvääntö siitä, onko Kansanlähetyksen herätysliikejärjestö vai lähetysjärjestö. Perustamisasiakirjojen mukaan Kansanlähetyksen perustettiin herätysliikejärjestöksi, joka tekee sekä sisälähetystyötä että ulkolähetystyötä (vrt. nykyinen Kansanlähetyksen herätysliikejärjestö (vrt. Kylväjä), kuten YoL:n piirissä väitettiin. – Paikkakuntakeskeisellä herätysliikejärjestöllä ja järjestökeskeisellä lähetysseuralla on perustavanlaatuinen ero, ks. kirjoitukseni Herätysliike vai erityistyömuoto?, Avoimesti 9.1.1974. Herätysliikejärjestössä paikalliset/maakunnalliset ryhmät ovat keskeisiä, lähetysseurassa taas keskushallintoon sidoksissa olevat lähetysrenkaat. Kansanlähetyksessä oli näitä molempia elementtejä, ja niin KL:n kentälle syntyi kaksi kilpailevaa rinnakkaista organisaatiota. Tällä oli luonnollisesti suuri vaikutus kriisin kehittymiseen. Lähetysrenkaiden siirtäminen piirien vastuulle ja SEKL:n organisaatiossa kotimaanosastoon keväällä 1972 suorastaan räjäytti kriisin silmille. (Ks. Kauppinen, 166)

S. 92,3. ”Myös teologisiin eroihin oli aineksia olemassa jo ennen Kansanlähetyksen perustamista.” Tätä väitettään Heinola ei perustele.

S. 93,5. ”Johtajaongelmasta viesti se, ettei vakituista eikä kokotoimista pääsihteeriä oltu saatu valittua ennen kuin yli neljä vuotta järjestön perustamisen jälkeen.” Kommentti: Matti Väisänen oli vt. pääsihteeri (siis kokotoiminen) 1.9.1970 lähtien.

S. 94,2. Henkilöjäsenyyden poistaminen, Ryttylän kysymys ja pääsihteerivalinnan kiemurat heijastuivat joulukuun 1971 yhdistyksen kokoukseen.” Kommentti: Yhdistyksen kokouksessa ei keskusteltu henkilöjäsenyyden poistamisesta. Jos se heijastui kokoukseen, tämä heijastuminen oli välillistä.

S. 95,3. ”Mikäli NLM olisi tukenut Kansanlähetyksen ja jatkanut sen kanssa yhteistyötään, olisi uusi seura ehkä jäänyt kokonaan perustamatta tai jäänyt hyvin pieneksi. Siinä mielessä NLM:n ratkaisulla oli Kylväjän synnyn kannalta ehkä jopa ratkaiseva merkitys.”

Loppuhuomautuksia

1. Merkittävä organisaatiomuutos KL:ssä oli valtuuskunnan perustaminen yhdistyksenkokouksen ja hallituksen väliin. Tämä uusi hallintoelin aloitti toimintansa vuoden 1973 alussa. Tähän muutokseen Heinola ei kiinnittänyt huomiota.

2. Valtuuskunnan 12.5.1973 hyväksymässä väliaikaisessa Kansanlähetyksen ohjelmassa todetaan: ”Uskovien tulee Lutherin ja pietismin neuvoa seuraten muodostaa kansankirkon sisällä uskovien yhteisöjä, jotka ovat mahdollisimman lähellä Uuden Testamentin käytäntöä ja voivat muodostaa heille hengellisen kodin.” Heinolan gradussa tulee hyvin esille se, että YoL-siipi (ainakin Juhani Lindgren ja Ahti Peltonen) vastustivat voimakkaasti tällaista käytäntöä (ekklesiola in ekklesia):

S. 30,2. ”Lindgren varoitti [18.1.1973] myös samaistamasta kielenkäytössä Kansanlähetyksen ja Jumalan seurakuntaa. Tämän hän katsoi ruokkivan hengellistä ylpeyttä ja aiheuttavan lahkoutumisen vaaran.

S. 40,1. Heinola referoi Ahti Peltosen kirjettä Juhani Lindgrenille 1.6.1973: ”Hannu Väliaho [oli] laatimaansa ohjelmaan sisällyttänyt seurakuntien istuttamisen Kansanlähetyksen keskeiseksi tehtäväksi Suomessa. Tämä olisi merkinnyt Kansanlähetyksen eriytymistä lahkokunnaksi.”

S. 41,2. ”Lindgren kummeksui [13.6.1973] Kansanlähetyksen ja seurakunnan samaistamista.”

S. 66,2. Huhtikuun lopulla 1974 Juhani Lindgren ja Per Wallendorff kävivät selvittämässä tilannetta kirkon lähetyslaitteille Aleksis Vallisaarelle. He pitivät keskeisenä Kansanlähetystä jakavana syynä mm. seurakuntanäkemyksiä. Kylväjän perustaneet eivät hyväksyneet ”omaan seurakuntaan” rakentavaa suuntausta.

Viimeisinä KL-vuosinaan Juhani Lindgren vastusti voimakkaasti termin ”hengellinen koti” käyttöä Kansanlähetyksestä. Kirjeessään SEKL:n neuvottelukunnalle 27.10.1973 hän kyseli, mikä sisältö käsitteellä ”hengellinen koti” on KL:n johdon mielestä. Neuvottelukunnan vastausta en ole löytänyt, mutta asia selviää Kansanlähetysten väliaikaisesta ohjelmasta, ks. yllä.

3. KL:ssä opetetaan, että jokaisen uskovan kuuluu olla mukana lähetystyössä, joko lähettäjänä tai lähtijänä. Juhani Lindgrenin mielestä taas toisilla uskovilla oli kutsumus olla mukana lähetystyössä, toisilla ei. Hän piti sanasta lähetysystävä. (Helsingin Kansanlähetysten lähetysretreat 28.1.1973) Ja Menkää siis -lehdessä 7/1980 hän kirjoitti:

[Kylväjä] on olemassa nimenomaan ulkolähetystyötä varten... Ajattelu, jonka mukaan kaikkien tulisi tehdä kaikkea kristillisessä työssä, edustaa ”kirkko kirkossa” -ajattelua ja aiheuttaa tavattomasti organisatorista päällekkäisyyttä. Ilmeisesti tuollaiseen ajatteluun kuuluu myös oman järjestön absolutisointi. Ajatus, jonka mukaan ihmiset pitäisi sulkea korkeaseinäisten järjestöjen sisälle, on epäkristillinen.

Tästä saa sen mielikuvan, että Lindgren piti herätysliikkeitä lähes epäkristillisenä ilmiönä, neidän edustavat kirkko kirkossa -ajattelua. (Matti Väisäsen huomio 7.2.2019: Samalla Juhani tuli kritisoi-neeksi arvostamaansa NLM:ia, joka on herätysliikejärjestö.)